

PODĚKOVÁNÍ

Esaje v této knize jsou ve skutečnosti přepracovanými a rozšířenými verzemi starších prací, které vyšly v těchto časopisech: *American Scholar*, *Chicago Review*, *Daedalus*, *Nomos*, *Partisan Review* a *The Review of Politics*. Esaj „Pravda a politika“ byl původně publikován v časopise *The New Yorker*.

Předmluva:

TRHLINA MEZI MINULOSTÍ A BUDOUCNOSTÍ

Note héritage n'est précède d'aucun testament („naše dědictví nám nebylo odkázáno žádnou závětí“) – tak zní snad vůbec nejpodivnější z podivně lapidárních aforismů, do nichž francouzský básník a spisovatel René Char natěsnal jádro toho, jak celá generace evropských spisovatelů a literátů postupně začala hledět na čtyři roky strávené v protifašistickém odboji.¹ Zhroucení Francie, jež z jejích pohledu přišlo naprosto neočekávaně, doslova ze dne na den vyprázdnilo politickou scénu jejich vlasti, na níž se od té chvíle odehrávaly už jen loutkové radovánky v podání darebáků či bláznů. Tak se stalo, že ti, pro něž bylo samozřejmostí nikdy se oficiálních záležitostí Třetí republiky neúčastnit, byli zničeho nic uvrženi do politiky, jako by je tam vtáhla mocná síla nově vzniklého vakua. Aniž do té chvíle co tušili a pravděpodobně navzdory svým sklonům, nakolik si je sami uvědomovali, začali pak títo lidé volky nevolky utvářet veřejnou sféru, v níž se – za nepřítomnosti oficiálního pozlátka a ve skrytu před zraky přátel i nepřátel – jednávaly všechny závažné stránky záležitosti týkajících se jejich země, skutečně a doslova.

Netrvalo to dlouho. Uběhlo několik krátkých roků a byli od toho, co zpočátku považovali za „přemeno“, osvobozeni a vrženi nazpět k tomu, nač teď začali pohlízet jako na nehmotnou bezvýznamnost osobních záležitostí; znovu byli od „světa skutečnosti“ odděleni *épaisseur triste*, „smutnou nepřítelností“ soukromého života soustředěného jen kolem sebe samého. A pokud snad odmětali „vrátit se ke [svým] nejranějším počátkům, ke [svému] nejvzroznějšímu chování“, zbyval jim jen prázdný boj protikladných ideologií, který po porážce společného nepřitele znovu ovládl politickou scénu, rozdělil bývalé soudruhy ve zbrani do nespočetných klik, jež se nedaly považovat dokonce ani za zájmové skupiny, a postavil je v papírové válce na opačné strany nikdy nekončících

polenik a intrik. Stalo se přesně to, co Char předvídal a zcela přesně vyrušili už v době, kdy ještě zrušili skutečný boj: „Jestli to přežiji, vím, že se budu muset s vůni těchto předčůležitých let na dobro rozejít a tiše odmítnout (nikoli zapřít) svůj poklad.“ Lidé jako on svůj poklad ztratili.

Co však to bylo za poklad? Podle toho, jak mu rozuměli ti, jichž se dotýkal, zdá se, jako by sestával ze dvou navzájem spolu souvisejících částí: zjistilo se, že kdokoli „se přidal k *resistance*, *nalezl* sebe sama“, přestál „[p]o sobě bezmocně pátrat v obnaženém neuspokojení“ a rovněž zanechal podezřívání sebe sama z „neupřímnosti“ a z toho, že je „věcně kritizujícím, podezřívám hercem života“, zničeho nic si mohl dovolit „chodit nahý“. V této nahotě, kdy byli připraveni o veškeré masky – o ty, jež společnost svým příslušníkům přiděluje, jakož i o jiné, které si jednotlivci sám vytváří jako součást své psychologické reakce na společnost – k mužům *resistance* vůbec poprvé v jejich životech zavítal příznak svobody. Samozřejmě se tak nestalo jen z toho důvodu, že vystupovali proti tyranii a věcem horším než tyranie – to by se dalo říci o každém vojáků spojeneckých armád – nýbrž proto, že se stali „vyzvateli“ a chopili se iniciativy. Aniž to věděli nebo si alespoň povšimli, co se děje, začali mezi sebou vytvářet veřejný prostor, v němž se svoboda mohla zjevit. „Při každém jídle, které spolu sdílíme, je svoboda přizvána ke stolu. Křeslo je sice prázdné, ale prostěno zůstává.“

Muži evropského hnutí odporu nebyli ani prvními, ani posledními, kdo o svůj poklad přišel. Dějiny revolucí vyprávějí jazykem politiky snad nejniemější přiběh moderního věku – léty 1776 ve Philadelphii a 1789 v Paříži počínaje a podzimem 1956 v Budapešti konče – by bylo možné převyprávět jako podobensství, jako přiběh o věkovitém pokladu, který se za nejruznějších podmínek zničeho nic neočekávaně objevuje a potom zase za jiných, nejasných podmínek znovu mizí, jako by nebyl ničím více než fatou morganou na poušti. Vskutku, máme mnoho dobýčích důvodů domnívat se, že tento poklad nikdy nebyl skutečný, nýbrž vždy šlo jen o jakési vidění, že se tu nezabýváme ničím hmatatelným, nýbrž jen příznakem. Nejlepším z těchto důvodů je fakt, že poklad, o němž tu hovoříme, prozatím zůstává beze jména. Může něco existovat nikoli ve vnějším prostoru, nýbrž ve světě a v záležitostech lidí žijících na této zemi, když to něco navíc ani nemá

jméno? Jednorozci a vilí královny se zdají být skutečnější než ztracený poklad revolucí. A přesto obrátíme-li zrak k počátkům této epochy a obzvláště k deseti letům bezprostředně předcházejícím, objevíme ke svému překvapení, že v osmnáctém století pro tento poklad na obou březích Atlantiku jméno měli, dnes už dávno zapomenuté a – člověk má pokušení říci – ztracené ještě předtím, než zmizel poklad samotný. V Americe se mu říkalo „veřejně štěstí“ (*public happiness*), ovšem kvůli podtextu „cnnosti“ a „slávy“, jenž je v tomto výrazu přítomen, mu dnes rozumíme sězi lépe než jeho francouzskému protějšku, kterým je „veřejná svoboda“. Potíž tu spočívá v tom, že v obou případech je důraz kladen na přidavné jméno „veřejný“.

Ať už je tomu jak chce, říká-li básník, že naše dědicví nám nebylo odkázáno žádnou závětí, naráží přitom právě na bezjmenost tohoto ztraceného pokladu. Závět' dědici sděluje, co přesně mu podle práva náleží, a tím minulé vlasnicví odkazuje budoucnosti. Bez závěti, anebo máme-li konečně odhalit, co se za tímto podobensstvím skrývá, tedy bez tradice – která vybírá a pojmenovává, předává a uchovává, ukazuje, kde jsou ukryty poklady a jaká je jejich hodnota – se zdá, že neexistuje žádná odkazovaná spojitost v čase, a tudíž, lidsky řečeno, není ani minulost, ani budoucnost, nýbrž jen věčná proměna světa a biologický cyklus živých bytostí, které v něm žijí. Poklad tedy nebyl ztracen následkem historických okolností a nepřízně skutečnosti, nýbrž proto, že už jeho zjevení či jeho opravdovost nepředvídala žádná tradice a nebylo závětí, která by ho odkázala budoucnosti. Avšak ztráta – na úrovni politické skutečnosti snad nevyhnutelná – byla v každém případě naplněna zapomenutím, naprostým selháním paměti, které postihlo nejen dědice, nýbrž všechny zúčastněné, svědky i ty, kdo po krátký, prchavý okamžik ten ztracený poklad svírali v dlaních. Krátce řečeno, postihlo ty, kdo žijí. Vzpomínání, jež je jen jedním ze způsobů myšlení, třebaže patří k vůbec nejdůležitějším, je totiž v nepřítomnosti předem ustaveného odkazovacího rámce bezmocné a lidská mysl byvvá jen v těch nejvýjimečnějších případech schopna uchovávat něco naprosto nespojeného. Tak se stalo, že prvními, kdo si nedokázali zapamatovat, oč v tomto pokladu jde, byli právě ti, kdo její vlastnosti a sledali tak podivným, že ani nevěděli, jak její pojmenovat. V jejich době to nijak nevedilo; přestože už tyto lidé svůj poklad neznali, stále ještě velmi dobře chápali